

04. OKT. 1995

Nyhedsbrev nr. 19 - oktober 1995

ISSN 0908-3553

**LEDA afholder Medlemsmøde
mandag d. 24. oktober kl. 17
på KUA i lokale 17.2.18**

Ole Holten Pind: Paliordbogen i lyst og nød

Siden A Critical Pali Dictionary genopstod efter krigen som et internationalt ordbogsprojekt og igen begyndte at udkomme i 1960, er det på trods af kroniske vanskeligheder lykkedes at holde projektet i live.

Pali er den indiske betegnelse for den ældste buddhistiske kanon, der er overleveret på et mid-delindisk sprog beslægtet med sanskrit. Paliordbogen beskriver dels den buddhistiske kanons ordforråd, dels ordforrådet i den omfattende postkanoniske litteratur på Pali.

Foredraget vil i korte træk give et rids af Paliordbogens historie og de lexikografiske principper, der ligger til grund for den, herunder de vanskeligheder, der er forbundet med at skrive den. Sidst men ikke mindst vil det oplyse lidt om projektets finansiering og de problemer, det indebærer at være underlagt et internationale finansmarkeds vilkår.

Der vil blive serveret en forfriskning under mødet.

Medlemsmøde 5. april 1995 om Leksikografiske uddannelser

LEDAs bestyrelse fremlagde resultaterne af undersøgelser over leksikografuddannelser i (især) europæiske lande. Indbudte talere var Hanne Ruus, Berit Heer Henriksen og Christian Becker-Christensen hvis indlæg her følger i resumé:

Leksikografuddannelse i universitetsregi

af Hanne Ruus

Under overskriften *cand.leks.*? drøftede jeg i mit indlæg, hvilke kvalifikationer en leksikograf – herved forstår jeg en ordbogsforfatter – skal have og, om og hvor disse kan erhverves på de højere uddannelsesinstitutioner. Først tog vi et overblik over ordbogsegenskaber og forskellige slags ordbøger ved at se på nedenstående begrebssystem.

ordbøger

ensproget	tosproget
reception	produktion
begrænset målgruppe	tilstræbt fuldstændighed
human anvendelse	del af IT-system
papirudgave	elektronisk udgave
almensproglig	fagsproglig
synkron	diakron

Dernæst så vi på de ønskelige leksikografegenskaber: fagkundskab, flid, akribi grænsende til det pedantiske, udholdenhed, ordkærlighed, beskedenhed. Den fornødne fagkundskab kan specificeres som følger:

specielt til to- og flersprogsordbøger: fremmedsprogskundskab, oversættelse;

til fagsproglige ordbøger: terminologi og terminografi og viden om de forskellige fagområder f.eks. teknik, jura, økonomi, bioteknologi;

til maskinelt lagrede og anvendte ordbøger: datalingvistisk viden, særlig databaser og automatisk sproganalyse;

til alle slags ordbøger: tekstforståelse, grammatik, danskundskab, metaleksikografi, viden om materialebearbejdelse.

Som man ser, er det meget forskelligartede kundskaber, der kræves til forfattelse af forskellige slags ordbøger. Disse kan erhverves på handelshøjskolernes og på universiteternes sprogstudier. Her gives også flere steder kurser i (meta)leksikografi. De kendte kandidastudier *cand.mag.* og *cand.ling.merc.* giver således udmærkede muligheder for, at interesserede studerende kan uddanne sig til ordbogsforfattere.

Mesterlære set fra lærlingens side

Berit Heer Henriksen

I mesterlære som leksikograf kommer man, når man som jeg startede som redaktør på Den Danske Ordbog uden på forhånd at have erfaring med ordbogsredigering. Min erfaring med ordbøger var *brugerens* erfaring. Jeg var nyuddannet cand.comm., dvs. kommunikationskandidat, med dansk som andet fag.

Jeg fandt hurtigt ud af, at en leksikograf skal have et grundigt kendskab til samtlige lingvistiske discipliner. Heldigvis er Den Danske Ordbogs redaktion fagligt bredt sammensat. Nogle redaktører har en to-sproglig baggrund, nogle en (data)lingvistisk eller filologisk etc., og de forskellige forudsætninger supplerer hinanden.

En anden ting, jeg konstaterede, var, at leksikografer benytter en særlig leksikografisk terminologi. Men den læres efterhånden, når man færdes i et leksikografisk miljø.

En tredje ting, jeg har erfaret, er, at der for ordbøger gælder lige så avancerede genretitioner som for andre formidlingsprodukter. Heldigvis arbejder vi på Den Danske Ordbog efter nogle meget udbyggede, detaljerede redaktionsregler, der er blevet til i en god vekselvirkning med det praktiske arbejde. For os lærlinge er det en fordel at have et konkret, skriftligt undervisningsmateriale at forholde os til. Det forenkler desuden indlæringen af redaktionsreglerne, at de forskellige oplysningstyper i Den Danske Ordbog holdes meget skarpt adskilt. Kommer vi fx til at bytte om på to oplysningskategorier i en ordbogsartikel, vil der komme en protest fra det edb-program, vi redigerer artikler i. Dét er meget lærlingevenligt!

Min holdning er, at erfaringspædagogik er udmærket, og at det er mesterlære i leksikografi også. Ikke mindst hvis mesterlæren bygger på en udstrakt grad af dialog mellem mester og lærling. Lærlingen har brug for respons på sine artikler – helst hurtig respons. På Den Danske Ordbog har vi den specielle fordel, at vi er hele ti fuldtidsansatte redaktører, der opholder os på redaktio-

nen alle ugens arbejdstimer. Den tætte, daglige kontakt er meget vigtig for en lærling i en indlæringsituation!

Lærlingen kan til gengæld bidrage med en inspirerende, uskyldig tilgang til ordbogsarbejdet. Fra lærlingen kan der komme netop de dumme, skæve spørgsmål, som skal til, når den garvede ordbogsredaktør skal sætte ord på den fælles kurs. Når man har lærlinge i huset, kan det give en konstruktiv, formaliseret dialog om redigeringsprincipperne – og dermed forhåbentlig en ensartet, brugervenlig ordbog.

Mesterlære set fra mesterens side

Christian Becker-Christensen

På Politikens Forlag er vi i gang med en ny udgave af Nudansk Ordbog, NDO 16. udgave. Jeg skal fortælle om dette arbejde og om den arbejdsform, vi har.

NDO 16 adskiller sig fra tidligere udgaver ved at der er tale om en nystrukturering af ordbogen, og ved at der er tale om en revision og en nyskrivning af alle artikler. En vigtig ny ting ved ordbogen er, at der kommer betydningsforklaringer på alle opslagsord, og at der er tale om en struktureret blanding af analytiske definitioner og synonymparafraser.

Projektet løber over to år og involverer for tiden en redaktionsgruppe på ti medarbejdere, heraf tre, der sammen med mig tager sig af administration af projektet og af gennemlæsning og koordinering af redaktioner fra ordbogsforfatterne. De fleste af medarbejderne har ikke haft nogen forudgående erfaring med ordbogsarbejde. Der er derfor i projektet kalkuleret med, at de tilegner sig det nødvendige leksikografiske håndelag under arbejdet med ordbogen. Arbejdsgangen for ordbogsforfatterne er den, at de straks (efter en introduktion til redaktionsregler, arbejdsmetoder og redigeringsprogrammell) bliver kastet ud i at redigere artikler til ordbogen. De får så tilbagemelding på deres arbejde, i begyndelsen med kortere intervaller, senere en gang månedligt. Her gennemgås den afleverede og nu gennemsete og rettede redaktion med forfatteren, hvorefter denne

med redaktionsmøder for den samlede gruppe med tematiering af problemer og med diskussion af principper og arbejdsmetoder.

Jeg skal give nogle eksempler på vores redaktionspraksis for dermed at antyde, hvilke rammer ordbogsforfatterne arbejder inden for, og hvad arbejdet med vejledning og tilretning af redaktionerne består i.

Nogle af de mere almene regler for betydningsforklaringer, som vi søger overholdt i arbejdet, indeholdes i krav om enkelhed, forståelighed og præcision; disse har at gøre med både den enkelte betydningsforklaring isoleret set og med det indbyrdes forhold mellem forklaringerne.

Kravene om enkelhed og forståelighed er udmøntet i regler for betydningsopdelingen (forklaringernes generalitetsniveau, underopdeling af betydninger) og i regler for opbygningen af forklaringen (bl.a. regler til undgåelse af leksikondefinitioner som *blad* 'grundorgan hos de højere planter...').

Med kravet om præcision, som jeg her skal omtale lidt nærmere, søger vi bl.a. at undgå henholdsvis for brede og for snævre definitioner som i

indbygger: person, som bor et sted; beboer

trøje: strikket stykke tøj, som bæres på overkroppen, og som har lange ærmer og knapper foran

og cirkeldefinitioner som i:

møde: en sammenkomst mellem to el. flere personer hvor man diskuterer en bestemt sag

sammenkomst: et hyggeligt og uformelt møde mellem mennesker der kender hinanden i forvejen

hvor overbegreberne i de to forklaringer defineres gensidigt.

En særlig form for manglende præcision består i forskellige, men synonyme formuleringer som fx:

underlig: mærkelig, besynderlig

mærkelig: som er anderledes end det, man forventer

De to forklaringer er formuleret forskelligt. Men signalerer dette en reel betydningsforskel, eller er der tale om en tilfældig stilistisk variation fra synonymparafraser som disse:

sælsom: mærkelig, besynderlig

besynderlig: mærkelig, underlig

underlig: mærkelig

mærkelig: som er anderledes end det, man forventer

Her ender betydningsangivelserne i en række tautologier: *sælsom* betyder 'mærkelig' og 'besynderlig', *besynderlig* betyder 'mærkelig' og 'underlig', og *underlig* betyder 'mærkelig'.

Som et middel til at opnå mere præcise betydningsforklaringer har vi tilrettelagt en stor del af arbejdet sådan, at vi redigerer grupper af ord inden for samme emneområde og inden for samme synonymfelt. Herved afsløres fejlene i tilfælde som fx *indbygger* og *trøje*, når *indbygger* sammenlignes med *beboer*, og når *trøje* bruges som overbegreb i definitionen af *sweater*:

sweater: tyk, strikket trøje til at trække over hovedet

(hvor *sweater* med den forklaring, der er givet ovenfor af *trøje*, åbenbart må være en trøje, som man trækker over hovedet efter at have knappet den).

Forfatterens arbejdsmetode er her den, at de ser forklaringerne i sammenhæng med andre forklaringer inden for gruppen, opstiller betydningshierarkier, lokaliserer hovedord, og bruger formler i forklaringerne. Hovedordet er så det ord, der bruges som genus proximum i de øvrige definitioner, eller hvis definitionsformel genbruges i disse. Og det er også det ord, der bruges ved synonymparafraser inden for gruppen.

Når det gælder arbejdet med ord i en synonymgruppe, er metoden underlagt to grove forholdsregler: Det skal klart fremgå af forklaringen, om to ords betydninger er den

samme, eller om de er forskellige. Og man skal hellere vælge at synonymparafrasere inden for gruppen end at bruge tid på subtile distinktioner. Den sidste praktiske forholdsregel kan selvfølgelig føre til grovere forklaringer end ideelt set ønskeligt. For ord som de ovenfor nævnte: *sælsom*, *besynderlig*, *underlig*, *mærkelig*, kan det betyde, at *besynderlig*, *sælsom* og *underlig* alle parafraseres som = *mærkelig* (og vel at mærke kun = dette ene ord, idet vi har det princip, at ved synonymparafraser må der kun stå ét ord i synonymfeltet; dette ord skal så som opslagsord have en analytisk definition).

Der er mange spilleregler, som kræves overholdt i projektet. Der er de mere almene leksikografiske dyder, som eksemplificeret ovenfor, og der er strukturregler, som er specielle for ordbogen, fra den makrostrukturelle opbygning til regler for tegnsætning. Selv om der så også er en hæl, der bliver hugget, og en tå, der bliver klippet, kan man vel sige, at der i projektet er elementer til en rimelig praktisk skoling i arbejdet med et-sprogsordbøger i lighed med den skoling af medarbejderne, der har fundet sted i andre ordbogsværker som, velsagtens, i den første udgave af NDO og fx i Retskrivningsordbogen 1986 (hvor jeg selv har optrådt i leksikografisk børnefodtøj). Hvis man skal se projektet som led i en mesterlære, må man dog beklage, at projektets rammer ikke giver tid til en mere intensiv kontakt med og mellem ordbogsforfatterne. Forfatterne arbejder hjemme uden en fast daglig kontakt med helheden. Og der er for dem tale om akkordarbejde gennem hele ansættelsesforholdet, hvilket heller ikke levner plads til de større teoretiserende armbevægelser eller til diskussion af, hvordan en ordbog ellers kunne laves – ud over diskussion af enkelte ændringer og specifikationer af reglerne undervejs.

En vigtig del af arbejdet er den feedback, der gives forfatterne, ikke alene i den indledende fase, men også som løbende gennemlæsning, efterredigering og tilbagemelding. Denne funktion har, ligesom også arbejdet med administration af projektet, krævet

mere tid end forudset ved projektets start. Vi har således i en periode været inde i den onde cirkel, hvor opfølgningen halter bagefter og redaktionerne dermed ikke forbedres, hvilket igen gør, at der kræves mere tid til efterredigering. En del redaktioner har da også krævet kraftig omskrivning. Gennemlæserfunktionen, som omfatter efterredigering, feedback og koordinering af data, varetages nu af flere personer, end da vi startede, og skal nok have yderligere supplering; en medarbejder er overgået til denne funktion undervejs i projektet, og en leksikograf er kommet til udefra. Gennemlæsningen er selvfølgelig en vigtig styringsmekanisme i ethvert større ordbogsarbejde. I vores tilfælde skal dens omfang nok ses som en omkostning ved projektets anlæg i startfasen med en for stor forfatterbemanding i forhold til gennemlæsningsbemandingen. Men alt i alt har vores arbejdsform vist sig som en brugelig model for et ordbogsarbejde. Med det team, vi har, vil jeg gerne påbegynde nye ordbogsprojekter.

Mesterlæren opøver grundlæggende leksikografærdigheder som:

- ♦ evner for systematik
- ♦ akribi
- ♦ formuleringsevne
- ♦ sproglig korrekthed
- ♦ sproglig (semantisk, grammatisk) indsigt
- ♦ polyhistorisme
- ♦ nysgerrighed

Som sådan: ikke noget man lærer ved studium, kun noget man lærer i praksis.

Anmeldelser

Kulturens gesandter. Fremmedordene i dansk af Erik Hansen og Jørn Lund

Munksgaards Sprogserie, 1994

ISBN 87-16-11347-0

Pris:

Ifølge bagsideteksten giver bogen en fremstilling af fremmedordene i nutidens dansk: Hvad er fremmedord og fremmede ord overhovedet? Hvilke områder af sproget er især modtagelige for påvirkning udefra? Hvordan udtales, bøjes og staves fremmedordene på dansk?...

Alene dette er nok til at man interesseret kaster sig over bogen. Dels vil man naturligvis læse den selv, dels vil man bagefter give den videre til nogle af de familiemedlemmer der altid har så travlt med at klage over modersmålets forfald under engelsk-amerikansk indflydelse. Som det vil vise sig er det dog ikke så sikkert at det det sidste er nogen god idé.

Bogen er inddelt i kapitler der alle afsluttes med en udmærket litteraturliste. I det indledende kapitel: *Fremmedordene i den danske hverdag* griber forfatterne straks om nælden og redegør for både fremmedordenes nødvendighed og for overflødig brug af dem. Det lyder: "Denne bogs hovedsynspunkt er, at fremmedordene beriger det danske sprog ved løbende at opdatere det, så det kan bruges til stadig nye opgaver. Heri ligger, at de allerfleste fremmedord er nyttige og uundværlige". – Dette underbygges på spændende og underholdende vis i resten af bogen med utallige velvalgte eksempler, der ofte påpeger at det som folk (og purister) tror er ægte nordiske ord rent faktisk også er fremmedord. Særlig interessant for ordbogsredaktører er opstillingen med betydningsdifferentiering mellem danske og næsten synonyme fremmedord som trofast vs. loyal, sammenstød vs. kollision (s. 15-16) og om-

talen af behovet for præcision i fagterminologi mens der sker et præcisionstab i populariseret sprog. S. 26 står en tankevækkende opstilling af ordforråd vedr. huse og deres indbo (der i øvrigt senere følges op af en lige så interessant opstilling af biludtryk).

Kapitlet om *Definition og afgrænsning* af fremmedord i hhv. sprogvidenskaben og dagligdagen er glimrende, men vil desværre nok falde en del ikke-sprogfolk svært. S. 38 skriver forfatterne da også: "... naturligvis kan mange mennesker være enige om, at en bestemt stor del af ordforrådet hører til det svære, altså fremmedordene, og derfor er det muligt at fremstille brugbare fremmedordbøger". Som det vil fremgå kan man også godt få brug for fremmedordbogen ved læsning af denne bog.

Kapitlet om *Typer af lån* – de måder hvorpå fremmede sprog kan påvirke ordstoffet i dansk – er centralt og forbilledligt klart og enkelt opstillet. Her gives letfattelige forklaringer på direkte lån, oversættelseslån, betydningslån, omsætning (det at et nyt ord opstår som benævnelse for et fænomen, der i forvejen er benævnt i fremmedsproget, men således, at der ikke foreligger oversættelses- eller betydningslån i dansk), hybrider og citatord.

Kapitlet om *Fremmedordenes historie* er koncist og meget underholdende, og det er netop et af dem der gør, at man gerne ville lade både sine forældre og sine børn læse bogen.

I kapitlet om *udtale* synes jeg efter blot en halv sides læsning at forfatterne bevæger sig ud på noget gyngende grund. Det sker allerede i diskussionen om 'roastbeef' på s. 86-87. Som engelsktalende studser man over bemærkningen om at b i stavelsesforlyd er stemt i engelsk (det skulle være en af grundene til at danskere har så svært ved at udtales 'roastbeef'). Nu er 'roastbeef' jo et dansk produkt hvori selv den mest artikule-

rende brite ikke ville stemme b'et. Derimod kunne man tænke sig den almindelige engelske form 'roast beef' ['rəʊst 'bi:f] = oksesteg, stegt oksekød. Her ville b'et blive stemt. På s. 88 i afsnittet om krydsninger bliver man rystet i sin halvt skotske sjæl når man læser følgende passus: "I det hele er tendensen senere blevet den, at franske lån behandles, som var de engelske. *Glamour* hed tidligere oftest [glə'mu:r] – med tryk på sidste stavelse..."! Det p.t. bl.a. via TV-serier så aktuelle ord 'glamour' er af skotsk oprindelse. På skotsk findes det i flere former, bl.a. *glamourie*, *glamerie* og *glam(m)er*, elle med betydningen 'spell; fascination; witchery', samt verbet *to glam(m)er*: 'to bewitch, beguile; to dazzle; to bind with a spell' (i de to sidste former får man så også illustreret udtalen [gləmə]). Frankrig og Skotland har historisk haft et meget nært forhold, så det er da i orden at franskmændene har lånt ordet og givet det deres udtale, men ret skal være ret.

S. 94 peges (meget aktuelt) på tendensen til at vokalen i den anden af to optaktsstavelser svækkes til [ə]. Dette er da også normen, men man kommer til at tænke på det p.t. i DR florerende: teorist (for terrorist). S. 95 i afsnittet om engelske lån nævnes det at ordet 'slang' ved import til dansk ikke fik stød (som fx 'film') men fik et dansk l. Det er da muligt, men jeg tror nu at forskellen i l-lyden snarere ligger i den danske udtale af det efterfølgende a, som ligger en anelse længere fremme i munden end det engelske. S. 96 kommer forfatterne ind på stemt s: "Det stemte s, som danskerne lærer med stort besvær, selv om mange englændere er holdt op med at bruge det". Hvis man her tænker på s i udlyd, så burde det have været nævnt, for hvad ellers med ord som 'zeal' vs. 'seal' og 'glazier' vs. 'glacier'? Forfatterne omtaler danskernes problemer med udtalen af ord som *pacemakers* men glemmer det ene lille ord, der altid afslører en talers danske herkomst, uanset hvor god han er til engelsk, nemlig *is* der på dansk-engelsk uvægerligt bliver til [iðs].

I eksemplet med udtalen af Vance (Cyrus)

s. 99 nævnes ganske kort indflydelsen fra amerikansk engelsk. Det ville nok også have ført for vidt aht. bogens omfang at give den kraftige påvirkning fra amerikansk engelsk (også udtale) lidt mere udførlig behandling, men det er jo derfra at de nu opvoksende generationer henter størstedelen af deres input.

Angående udtale af diftonger (s. 100), det traditionelle [öw] eller [əu] i fx 'Holmes', kan man ikke uden videre hævde at versionen [o:] har "holdt sig bedre hos engelsktalende udlændinge end blandt englændere" – med mindre man til udlændingene regner både walisere, skotter, irere og englændere nord for Yorkshire! Faktisk er det lige omvendt. Danske engelsklærere har ofte en helt overdrevet öw-udtale af disse diftonger.

Kapitlet om *bøjning* af fremmedord er velkomment, ikke mindst for oversættere der ofte er i den situation at der ikke findes en dansk ækvivalent til et ord, som derfor må bibeholdes i sin udenlandske form men gerne skulle kunne få bestemt form eller pluralis på dansk. Sidder man med et ord som 'château' (i betydningen vinslot) får man dog ikke hjælp her ang. pluralisformen – men det gør man såmænd heller ikke i retskrivningsordbogen.

I det afsluttende kapitel om *purisme* afholder forfatterne sig (måske klogeligt) fra at behandle de nulevende purister og puristorganisationer men giver nogle morsomme eksempler på tidligere eksponenter. Her omtales også ganske kort de øvrige nordiske landes purisme eller manglende purisme.

Registeret bag i bogen er trods små skønhedsfejl naturligvis både nyttigt og inspirerende for leksikografer og for folk der gerader i diskussion om et bestemt ord. Det ville nok være for perrittengrynet at påtale inkonsekvenserne i brug af hhv. kursiv og ordinær i registeret.

Selv om bogens emne er fremmedord, så forekommer den noget uafklaret med hensyn

til målgruppen. Forlaget har da heller ikke specificeret nogen sådan. I en række tilfælde giver forfatterne oplysninger om betydningen af en del fagudtryk, enten ved et synonym i parentes (fx s. 44: en rent konnotativ (stilistisk) forskel), ved en forklaring indledt af dvs. (fx s. 94: optaktsstavelse, dvs....) eller ved en egentlig definition (fx s. 51: Hybrider. Ved sproglige hybrider forstås...). Der bruges dog rundt om i bogen en del, også ret specifikke, fagudtryk uden forklaring: s. 45: morfemer, s. 51: affiks, præfiks, s. 52: suffiks, s. 64: nomen agentis, s. 73: ortografi (som s. 104 ff kaldes stavning), s. 95: kontrastiv analyse, s. 97: velær, osv. For ordklasser og tidsformer bruges de latinske betegnelser s. 53 og 118-19, mens der s. 115-17 veksles mellem ental/flertal og singularis/pluralis. Dette begrænser desværre bogens målgruppe kraftigt. Man kunne have ønsket sig at forlaget havde ladet en ikke-lingvist læse manuskriptet igennem og reagere på den slags. Dvs. hvis meningen med bogen altså var at den skulle nå ud til et bredt forum, hvilket den absolut burde.

Anna Garde

Cambridge International Dictionary

Editor-in-Chief Paul Procter

Cambridge University Press 1995, 1774 s.

1995 er åbenbart "the year of the learner dictionary", idet både *Oxford Advanced Learner's Dictionary (ALD)*, *Longman Dictionary of Contemporary English (LDOCE)* og *Collins Cobuild English Dictionary* er kommet i reviderede udgaver. Og nu har så *Cambridge University Press* udsendt en helt ny learner dictionary med den ovennævnte titel (i det følgende forkortet *CIDE*) for at få en andel i dette virkelig enormt store marked.

CIDE adskiller sig nok først og fremmest fra de andre ved sin størrelse, både hvad angår format (den har flere linier pr. spalte), si-

detal, og antal opslagsord, som angives til "100,000 words and phrases arranged alphabetically under 500,000 headwords" hvor *LDOCE* kun siger "over 80,000 words and phrases", mens *Cobuild* taler om 75,000 "references", og *ALD* om 63,000 "references", hvad det så betyder. Det er naturligvis en noget usikker målestok, da man ikke altid kan vide, hvad det er der bliver talt, men det kan dog alligevel give et fingerpeg. Det er i hvert tilfælde mit indtryk efter nogen tids brug at man sjældent går for-gæves til *CIDE*, og at dens dækning af det sidste nye sprogstof er vældig god.

Som alle de andre reklamerer *CIDE* med at den er baseret på et korpus, i dette tilfælde et på næsten 100.000.000 ord, som er udviklet af *the Cambridge Language Survey*, og hvorfra den har hentet sine over 100.000 eksempler. Det samme antal eksempler har *Cobuild*, *ALD* giver tallet 90.000 mens *LDOCE* intet oplyser herom. *LDOCE* og *Cobuild* er ene om at bruge det til at angive frekvens for en række ord.

CIDE angiver som de andre udtale ved hjælp af IPA og har amerikanske varianter med.

Den giver som de andre grammatiske oplysninger om syntaktiske forhold ved let forståelige, omend forkortede, forklaringer, fx ved verberne om de forbindes med -ing form "[+ v-ing], infinitiv "[+ to-infinitive]", that-sætning "[+ (that) clause]" etc. Den har som de andre en kortfattet grammatisk oversigt i forteksten, der også har henvisninger til artikler i ordbogen som den kalder *language portraits* om *adjectives, adverbs, plurals of nouns, comparing and grading, tenses, the -ing form of verbs, verbs: transitive and intransitive verb patterns* m.m. Desuden har den artikler med oversigter over *intensifiers*, om tegnsætning: *comma, colon, dots* etc. Af de andre har kun *ALD* noget lignende, som den kalder *language study pages* indføjet i

ordbogen og med henvisninger fra artiklerne. *ALD* og *LDOCE* har *usage notes* om især synonymer og deres brug, det har *CIDE* og *Cobuild* ikke. *Cobuild* har sit eget system med grammatiske oplysninger i en midterspalte.

CIDEs definitioner er klare og let forståelige, og den bruger ligesom *LDOCE* (som Procter før var redaktør på) et kontrolleret ordforråd på 2.000 ord i definitioner. *ALD* er også hoppet på denne vogn og bruger nu et på 3.500 ord. *Cobuild* har sit eget specielle definitionssystem og taler blot om et *carefully selected defining vocabulary*.

CIDEs illustrationer er i sort silhouet for at lette fotokopiering og er meget klare og tydelige. Det gælder for det første polyseme ord, fx får man under *bag* billeder af 16 forskellige *bags* fra papirposer til tasker. *LDOCE* har lidt af det samme, men mindre omfattende, fx har den under *bag* stregtegninger af 7 slags, delvis andre end *CIDEs*. For det andet illustrerer de ordkomplekser, fx *car* med navnene på alle delene, *farming*, *food preparation* og også mere abstrakte ting som *relationships: single, married, divorced* m.m., med tilhørende ord *widow*, *lone parent*, *ex-wife* etc. etc. *LDOCE* illustrerer desuden enkeltord med stregtegninger og har farvebilleder til de større komplekser *car*, *kitchen*, *verbs in the kitchen*, *physical contact (punch, pinch, squeeze, slap* etc. etc.). *ALD* har stregtegninger til enkeltord og (dog færre) komplekser som *house*, og enkelte farvetavler med landkort og oversigter over det engelske og det amerikanske retssystem og styresystem. *Cobuild* bruger ikke illustrationer.

International i navnet går ifølge reklamerne dels på at *CIDE* (som de andre) giver amerikanske varianter til ordene, men tillige australske, dels på at den har oversigter over *false friends* for 16 sprog, heriblandt thai og dansk. Hvordan det virker på de andre

sprog ved jeg ikke, men de danske giver jeg nu ikke meget for. Der er kun 74, et ubetydeligt antal i forhold til hvad der kunne være, og jeg synes ikke oplysningerne i alle tilfælde er rigtige: "abort" hedder ikke altid *miscarriage* og skal i visse forbindelser oversættes *abortion*, "koncept" er ikke altid *rough draft* (etc.), men også *concept*, "loft" er ikke altid *ceiling* men også *loft* osv. Det slår mig mere som en *advertising gimmick* end som en virkelig gevinst.

Den eneste alvorlige anke jeg har mod *CIDE* er dens opstillingsprincipper ved fler-tydige ord som fx *condition*, *consider*, *serious*. Den laver ved den slags ord flere opslag, et for hvert betydningskompleks, hvad der i og for sig er udmærket, men den nummerer dem ikke, og det gør den for øvrigt heller ikke ved tydinddeling inde i en artikel, så de lange artikler kan være ret så uoverskuelige. Selvom den ved homonymerne giver en vejledende definition i en ramme lige efter opslagsordet, gør den alligevel livet besværligt for brugeren, og det er ikke let at finde frem til den betydning der er relevant. Da yderligere afledninger og sammensætninger er sat under den betydning de vedrører bliver det ekstra forvirrende. Ved verbet *consider* er rækkefølgen: *consider* [think], *consideration*, *considered*, *consider* [give attention], *consideration*, *considering*, *consider* [care about], *considerate*, *consideration*, *consider* [opinion], *considered*, og derefter går der så videre med *considerable*.

Til gengæld skal den have ros for at have taklet det uløselige problem med, hvor man skal anbringe idiomer, ved at give en alfabetisk fortegnelse over dem sidst i bogen med en henvisning til det sted hvor de er behandlet.

Dette skal kun være en belysning af den nye ordbog i forhold til de andre *learner dictionaries*, og ikke en udtømmende behandling af dem. Den viser dog at de har fælles træk (som det må være ifølge sagens natur), og de kan så

varierte på nogle punkter. Men alt i alt synes jeg den nye hæver sig over de andre på flere punkter og ikke mindst i kraft af sin størrelse, og at det er den hvor man får mest for pengene.

Jens Axelsen

Cambridge International Dictionary of English. Cambridge University Press, 1995. Editor-in-chief: Paul Procter. 1774 s.

Ordbogen er af typen "learner dictionary" og er beregnet til brug i fremmedsprogundervisning. I begyndelsen af april 1995 blev ordbogen og en del af programmet, der er udviklet til produktionen af ordbogen, præsenteret hos Athenæum på Nørregade i København af chefredaktøren Paul Procter. Naturligt nok var der mange fremmødte, og præsentationen levede absolut op til forventningerne. Det var meget fascinerende at se hvordan kombinationen af moderne teknologi og lingvistiske forskningsmetoder (fx analyse af store tekstkorpora) kan gå op i en højere enhed: vi så eksempelvis anvendelsen af statistiske metoder til at finde frem til hyppige eller sjældne kollokationer og mange slags søgemuligheder i ordbase og tekstbase; vi så også hvordan forbindelsen mellem opslagsord og korpuseksempel er organiseret.

Hvad gør ellers denne ordbog særlig interessant, kunne spørgsmålet lyde. Der findes jo en række andre engelske ordbøger af lignende art (se Jens Axelsens omtale s. 8 ff.).

Ordbogsredaktionen har givetvis bestræbt sig på at genbruge en del gode ideer fra lignende ordbogstyper, men også tilføjet en del fornyelser. Indersiden af forsideomslaget har to korte oversigter: *Grammar labels in the dictionary* og *Usage labels in the dictionary*. Begge slags "labels" eller etiketter er videre

forklaret i *Language Portraits* på en meget pædagogisk, velstruktureret og letforståelig måde. Der er desuden en kort og klar brugervejledning og en superkort *Grammar: The Parts of Speech*.

Illustrationer (der er ca. 2000) kan være silhuetter eller skarpe stregtegninger. Nogle illustrationer til mere komplicerede begreber såsom *Accommodation* er en kombination af begge slags. En af de mere usædvanlige illustrationer er *Prepositions of movement* – hvor præpositionen er kombineret med en pil til at vise ordets betydning. Klart, nemt at huske – meget enkelt sagt: en god idé. Mere kompliceret, men overskuelig og informativ er *Eye, Eyesight and Seeing*, som er en kombination af illustration og forklaring. Her gøres rede for synet og dets "problemer" som nærsynethed og blindhed samt forskellen mellem synsverbernes (*look, watch, see*) brug.

Bagest i ordbogen findes *The Phrase Index* der omfatter alle fraser, partikelverber o.l. med angivelse af, hvor man kan finde dem i ordbogen. Dette er til stor hjælp, selv om mange af disse udtryk findes mere end ét sted, nemlig under hvert af dets betydningsbærende elementer. Allersidst i ordbogen er der en liste over *Pictures, Language Portraits and Lists of False Friends*. Altsammen meget nyttigt til at finde det rette sted at slå op.

Men hvad er *False Friends* i en etsprogsordbog? Dette emne hører jo sædvanligvis til i tosprogsordbøger. Sjovt nok skal *German False Friends* søges under 'D' (som er nationalitetsmærket for tyske motorkøretøjer, men alligevel, placeringen er ikke helt indlysende, synes jeg). Når man så er nået til 'DK' og ser på de falske venner i forhold til dansk, kan man ikke lade være med at sammenligne den tyske og den danske liste.

For det første springer størrelsesforskellen i øjnene: der er to fulde spalter tyske 'uven-

ner', men kun to halve danske. Hvad er mon grunden til det? Et hurtigt blik på listerne, og man får det indtryk at ordbogens redaktører er bedre til tysk end til dansk – og det er da også ganske naturligt.

Lad os se på et par eksempler (der læses på følgende måde: 1. ord: engelsk opslagsord, 2.: tysk falsk ven, 3.: engelsk oversættelse af 2.): "gift - Gift - poison, toxin..."; "petrol - Petroleum - oil, paraffin"; "police - Police - insurance policy".

Der er mange af sådanne 'uvenskaber', der gælder lige så meget for dansk som for tysk, men de mangler altså i den danske liste. Konklusionen må være at dette emne bør man enten overlade til tosprogsordbøger eller arbejde meget grundigere med inden en sådan liste optages i en 'learner dictionary', for som det er nu kan man ikke lære meget af listerne.

Som noget nyt lancerer ordbogen *guide words printed in boxes* som erstatter tyddelingen vha. numre i ordbogsartiklerne. Disse *guide words* bruges til at adskille flertydige ords betydninger vha. et synonym eller en superkort omskrivning. Man skal lige vænne sig til metoden, der også indebærer at hver betydning der er forsynet med *guide word* har sin egen ordbogsartikel. Det har den fordel at artiklerne er kortere og dermed mere overskuelige, på den anden side gives samme oplysning flere gange, fx om ordklasse, bøjning osv. Det synes heller ikke altid umiddelbart indlysende at en så skarp opdeling i hver sin artikel er nødvendig og nyttig, fx *bad [unpleasant]* og *bad [low quality]* og *bad [evil]*, desuden er der indskudt flere mindre *bad* og *badly* artikler i rækken. Men har man brugt ordbogen et stykke tid, lærer man at sætte pris på denne form for brugervenlighed.

Andre egenskaber som forlaget fremhæver i sine pressemeddelelser er, at ordbogen har det sidste nye med inden for nydannelser, slang og

aktuelle forkortelser, samt at den bringer mange teksteksempler fra og henvisninger til filmtekster, sange, TV-shows, da mange alment kendte engelske citater stammer fra sådanne tekster. Alt sammen noget der gør bogen til en fornøjelig løsning foruden at være en særdeles nyttig ordbog.

Anna Braasch

Meddelelser til medlemmerne

Hanne Ruus' afhandling *Danske Kerneord, Centrale dele af den danske leksikalske norm* forsvares for den filosofiske doktorgrad tirsdag den 19. december kl. 14.00 i lokale 8.1.13 på Københavns Universitet, Amager, Njalsgade 80. Officielle opponenter er professor Hans Basbøll, Odense Universitet, og professor Erik Hansen, Københavns Universitet.

I serien *Germanistische Linguistik* er nu udkommet bind 127-128 1995. Dette dobbeltbind indeholder "studier" over tosprogsleksikografi med tysk som det ene sprog. Et af indlæggene (s. 191-222) er særlig interessant for danske læsere, nemlig artiklen af Henning Bergenholtz og Jens Erik Mogensen: *Geschichte der Lexikographie mit Deutsch und Dänish*. Forfatterne giver først et kort historisk tilbageblik på, hvad der ellers tidligere er skrevet om emnet, derefter følger en oversigt over almensproglige ordbøger hhv. fagordbøger. Almensproglige ordbøger bliver behandlet ud fra nogle få udvalgte aspekter startende med en kort ordbogstypologi.

Ordbøgernes organiseringsprincipper (alfabetisk, indlejret-alfabetisk osv.), oplysningstyper (fx udtale, grammatik, eksempler og kollokationer) kommer artiklen også ind

på, alt i alt i en meget komprimeret form.
Litteraturfortegnelsen er til gengæld ret omfattende, ialt næsten på 8 sider, opdelt i tre afsnit: Wörterbücher (mellem dansk og tysk), Sonstige Wörterbücher og Sekundärlitteratur. AB

*Dette nummer af Nyhedsbrevet er redigeret af
Anna Garde*